

Neočekávané / Očekávání

Hérakleitos, který má vždycky smysl pro rozpornosti, upozorňuje ve zlomku VII (podle Kuhna, D.18, M.11, z Klementa, Stromateis II.17.4) na to, že ten, kdo neočekává, nenajde neočekávané. To bychom dobře mohli uvést jako doklad zdroje pozdějšího vysokého cenění dialogu jako místa, kde se vyjevuje pravda. Kdo neočekává něco významného při naslouchání druhému, nebude připraven zaslechnout neočekávané, totiž to, co neočekávaně „zazní“ jako oslovení a výzva pro všechny, tedy včetně toho, kdo něco říká. Podivnost resp. rozpornost tu spočívá v tom, že očekávat je možno jen „něco“: očekávání je intencionální akt. Jak je možná intencionalita tam, kde jde o neočekávané? Je vůbec možno očekávat neočekávané? Vždyť tím nutně ono „neočekávané“ měním v očekávané – když je očekáváme! Karel Svoboda překládá následovně (s.45): „Nedoufá-li, več nelze doufati, nenalezne, neboť je to skryto a nepřístupné.“ (zl. B 18). Kuhn naproti tomu překládá (s. 31): „He who does not expect will not find out the unexpected, for it is trackless and unexplored.“ Zjevně je lépe mluvit o očekávání spíše než o doufání, i když obojí dovádá smysl. Naproti tomu, jak překládá Kuhn, připomíná Svobodův překlad známé místo z Pavla, kdy mluví o „naději proti naději“. Je tu nějaká původní souvislost – anebo je Svoboda ovlivněn znalostí onoho výroku? V každém případě jde o myšlenku, která se přímo nabízí na rozvedení a hloubkovou interpretaci. Když něco očekáváme, víme obvykle, co očekáváme, ale nevíme, zda se dočkáme. Zdá se, že Hérakleitos upozorňuje na něco, co se sice „očekávání něčeho“ podobá, ale míří k tomu, co očekávat nelze, protože to není „něco“, co bychom znali, o čem bychom věděli.

Jde tedy o očekávání, které očekává právě to, co očekávat nelze, protože to je „skryté“ a „nepřístupné“, resp. je to beze stop a tedy nesledovatelné (trackless) a nevyzkoumané (unexplored). Řecké termíny jsou ANEXEREUNÉTON a APORON (vyhledat!). Zdá se, že bychom to snad mohli poněkud reinterpretovat ve smyslu „novosti“, „nebývalosti“. To, co za sebou nenechalo stopy, tu eo ispio ještě nebylo: jde tedy o to, očekávat to, co tu nebylo, o čem ještě nic nevíme, co teprve má přijít jako zcela nové, co se má vynořit ze skrytosti (která se liší od krytosti toho, co tu už bylo).

(Praha, 970514-1.)